

SUBVIRUSNI PATOGENI

„Neobični“ infektivni agensi

Koja je minimalna veličina genoma nekog patogena???
Postoje li patogeni bez genoma???

Silvija Černi
05.04.2024.

VIROIDI

- gole RNA molekule
- ne kodiraju proteine
- isključivo biljni patogeni

SATELITI

- uglavnom RNA molekule
- uglavnom kodiraju 1-2 strukturalna proteina
- replikacija samo uz prisutnost virusa pomagača
- uglavnom biljni patogeni

hepatitis delta virus??

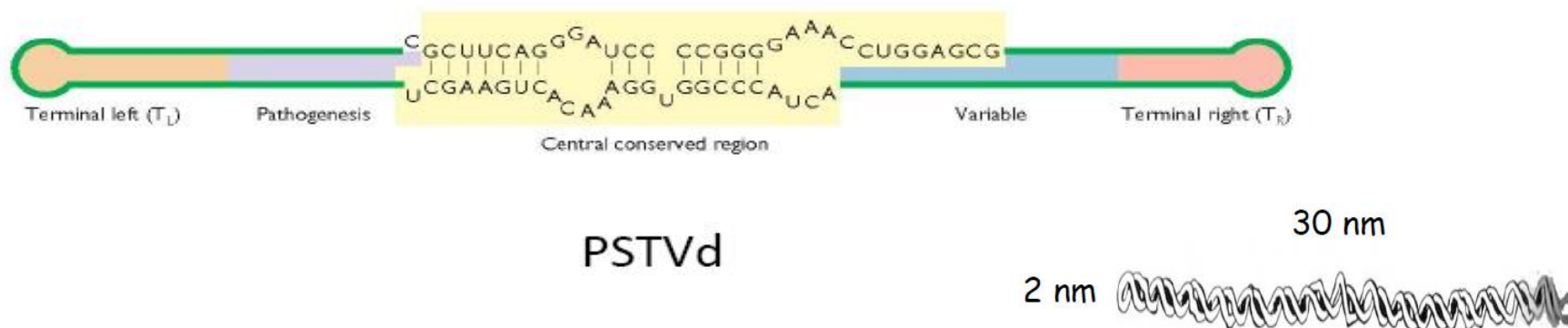
virofagi??

PRIONI

- infektivni proteini
- ne posjeduju genom
- uzročnici fatalnih bolesti u ljudi i životinja

VIROIDI

- nekodirajuće jednolančane kružne RNA (246-467 nt)
- visok stupanj sparenosti nukleotida (štapićast izgled)
- za razliku od virusa, nemaju proteinsku ovojnicu (kapsidu)
- replikacija u biljnoj stanici, nema prepoznavanja receptora

- danas poznato više od 1700 viroidnih sekvenci
- 2 porodice:
  - Avsunviroidae* – replikacija u kloroplastima
  - Pospiviroidae* – replikacija u jezgri

- viroidi - paraziti stanične transkripcijske mašinerije (virusi paraziti stanične translacijske mašinerije)
- replikacijom nastaju multimerne strukture (RNA-konkatemeri)
- neki viroidi konkatamere cijepaju vlastitom ribozimskom aktivnošću (*Avsunviroidae*)

relikt RNA-svijeta?

- biljni patogeni
- rasprostranjivanje horizontalno (mehaničkim prijenosom) i vertikalno (polenom), a unutar domaćina plazmodezmijama

PSTVd (*Potato spindle tuber viroid*) - prvi opisani viroid (1967.)

simptomi na gomoljima inficiranog krumpira (zašiljeni oblik)

Theodor Diener

VIROIDI

Cadang-cadang viroid (CCCVd)
zaražava kokosove palme (smrt biljke)

Apple scar skin viroid (ASSVd)

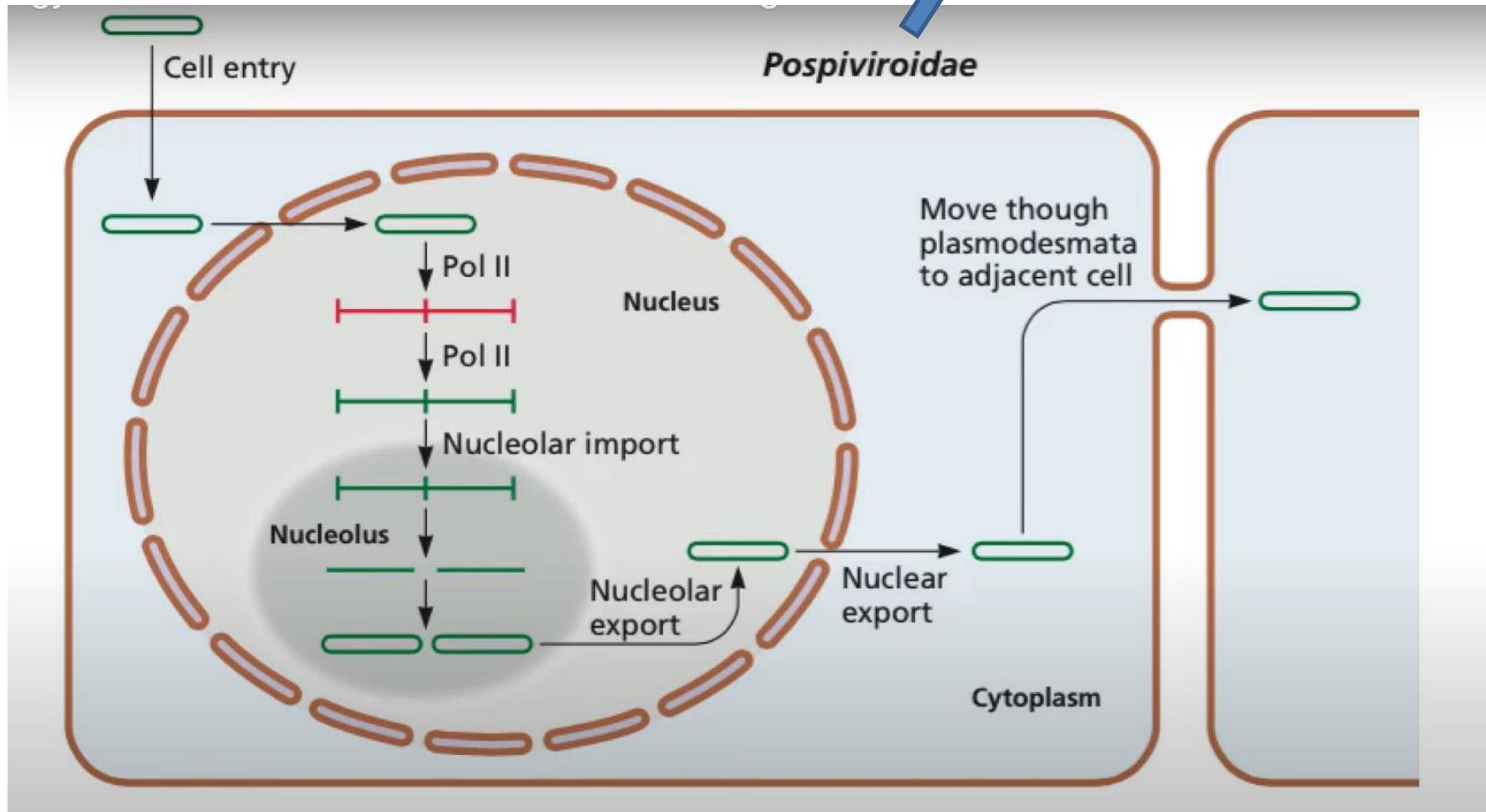
Hop latent viroid (HLDVd)
zaražava hmelj
(utjecaj na metabolizam)

“the COVID of cannabis”

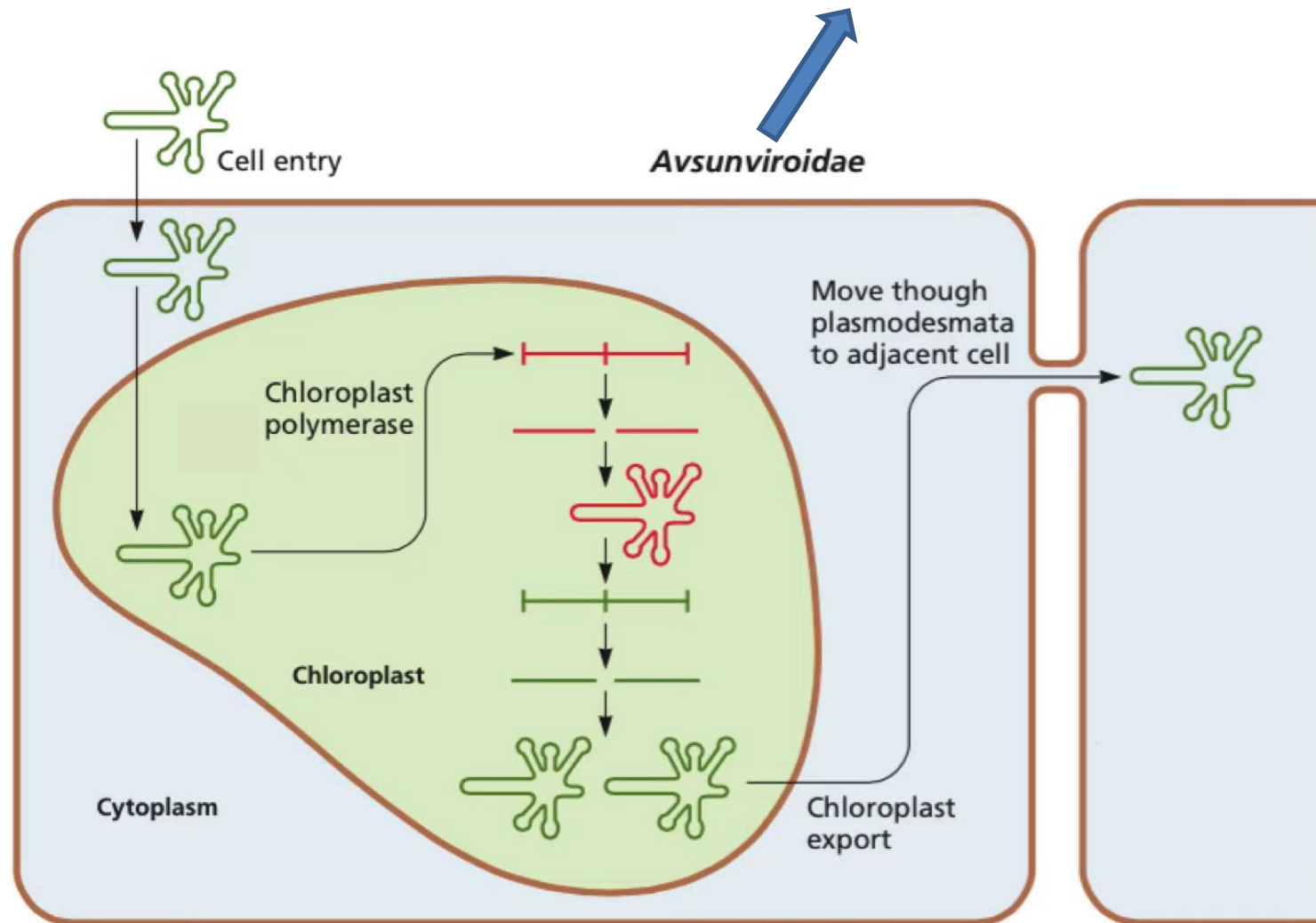
Replikacija viroida

koriste stanične enzime

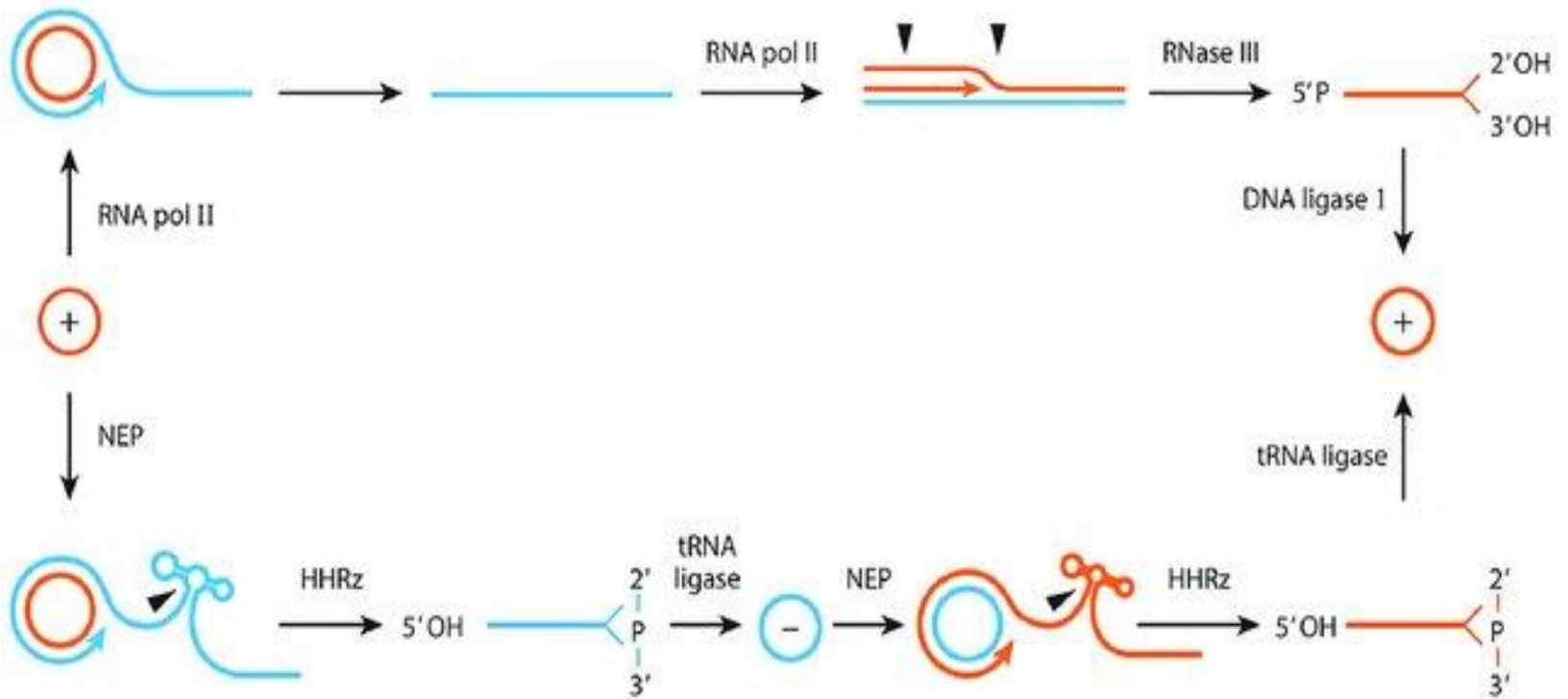
Replikacija viroida

hammerhead ribozimi

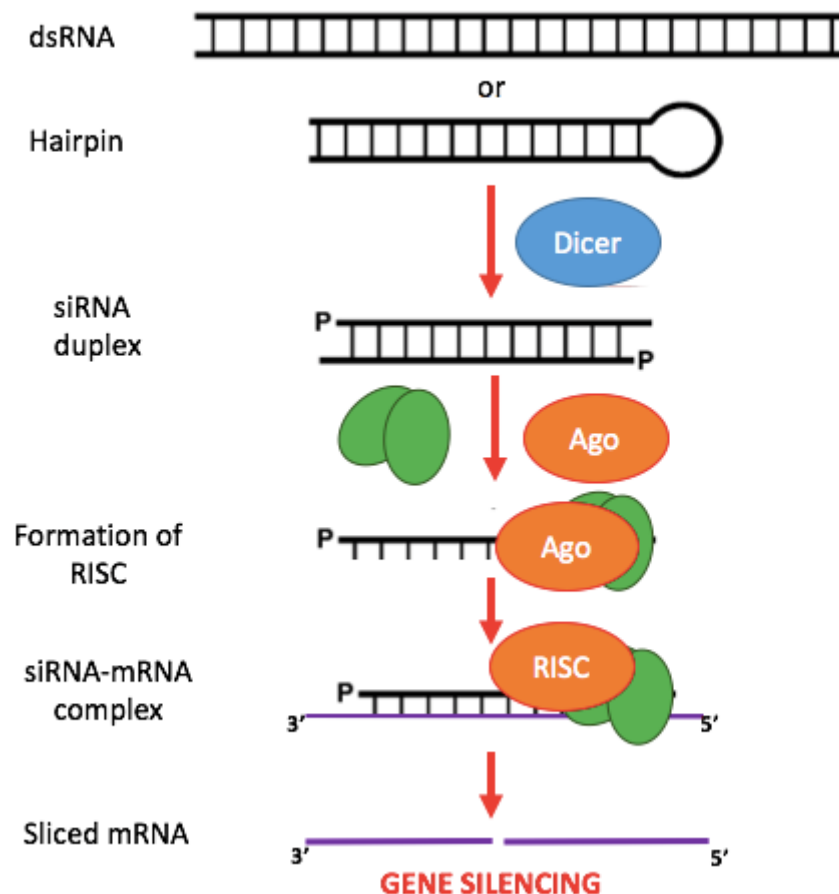
Asymmetric variant (family *Pospiviroidae*)

Symmetric variant (family *Avsunviroidae*)

Kako viroidi uzrokuju bolesti?

siRNA molekule (21-24 nt) „slučajno“ moduliraju aktivnost nekih domaćinskih gena djelujući na staničnu mRNA

SUBVIRUSNI PATOGENI

VIROIDI

- gole RNA molekule
- ne kodiraju proteine
- isključivo biljni patogeni

Delta agens hepatitisisa??

SATELITI

- Uglavnom RNA molekule
- uglavnom kodiraju 1-2 strukturalna proteina
- replikacija samo uz prisutnost virusa pomagača
- uglavnom biljni patogeni

virofagi??

PRIONI

- infektivni proteini
- ne posjeduju genom
- uzročnici fatalnih bolesti u ljudi i životinja

- jednolančane linearne ili kružne RNA* (500-2000nt)
- uglavnom kodiraju 1-2 strukturalna proteina
- ne kodiraju replikacijske enzime

2 kategorije satelita:

satelitni virusi (kodiraju vlastitu kapsidu**)

satelitne nukleinske kiseline (mogu i ne moraju kodirati proteine, ali ne kapsidu)

- obje kategorije su ovisne o virusu pomagaču (*helper virus*)
- kod satelitnih nk i enkapsidacija ovisna o virusu pomagaču
- uglavnom biljni patogeni (promjena simptoma u odnosu na infekciju čistim virusom pomagačem)

* izuzetak novootkrivene ssDNA satelitne nukleinske kiseline i satelitni ssDNA virusi roda *Dependovirus* te dsDNA satelitni virus - virofag

** satelitni virusi nisu defektni virusi nastali od pomagača (nema nukleotidne homologije)

Class 1 Satellite RNAs

Linear RNA, 220–1,500 bases
One ORF encoding nonstructural protein

Class 2 Satellite RNAs

Linear RNA, <700 bases
Do not encode protein

Class 3 Satellite RNAs

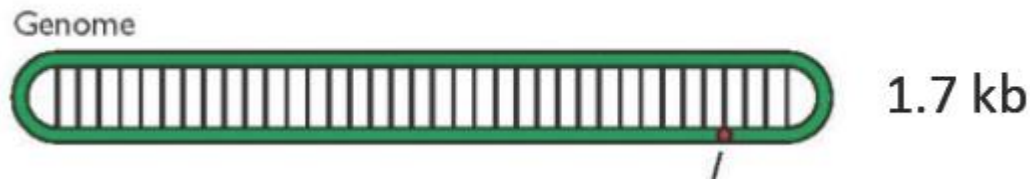

Circular RNA, 350–400 bases
Do not encode protein

„DELTA AGENS HEPATITISA” = virus hepatitisa D (HDV)

Karakteristike **satelitnog virusa** i **viroida**:

- **virus pomagač** – virus hepatitisa B (samo za rasprostranjivanje)
- genom - jednolančana kružna RNA (**1.7 kb**)

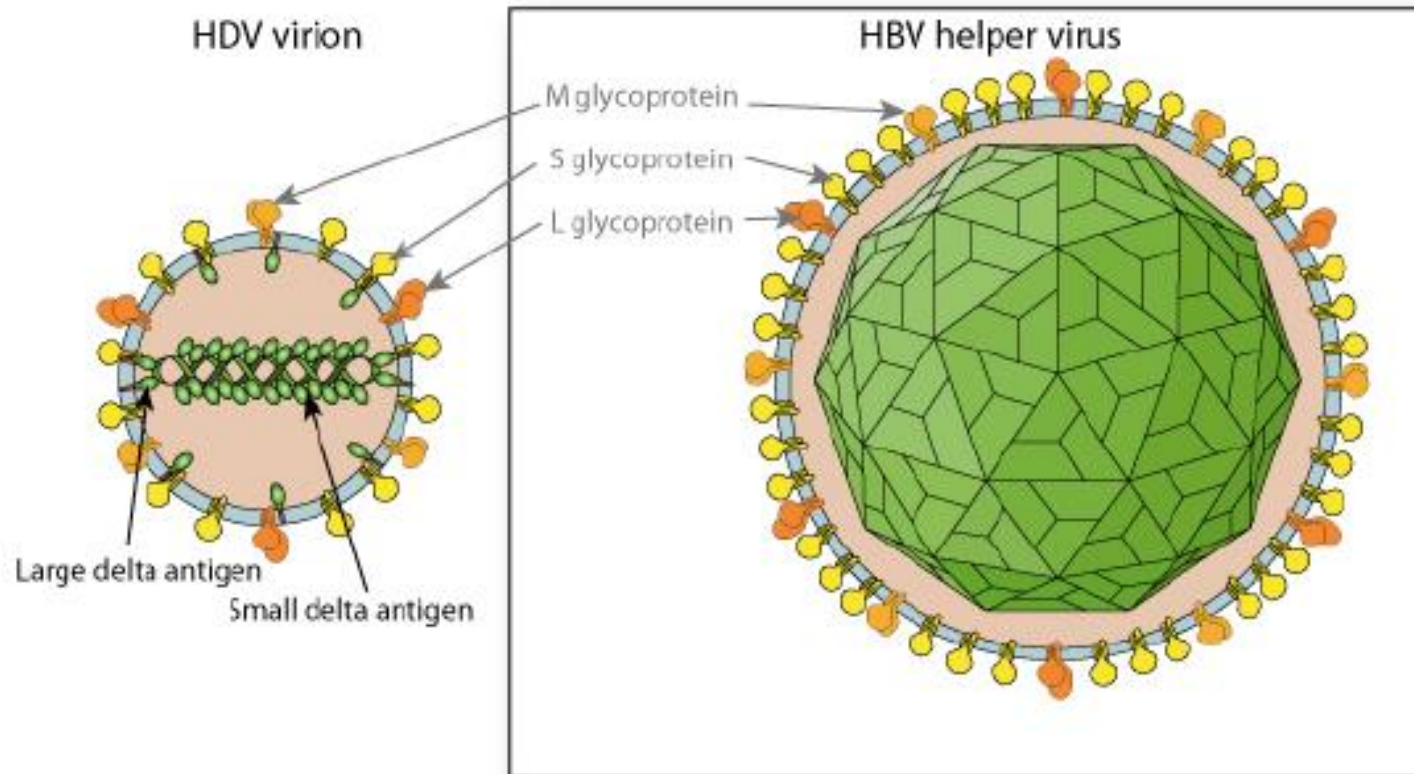
- **sparenost nukleotida 70%** (štapićasti oblik)
- **ribozimska aktivnost**
- **replikacija pomoću staničnih enzima**
- **kodira 1 kapsidni protein** (tzv. delta – protein, L i S-forma)

18 milijuna inficiranih u svijetu (5% HBV-inficirane populacije)!!!

Smatra se da pojačava simptome infekcije virusom hepatitisa B

HEPATITIS DELTA VIRUS

HBV- 3 tipa površinskih antigena

- **vlastita nukleokapsida**
- **površinski antigeni HDV- viriona podrijetlom od HBV-a i HDV-a (L delta antigen)**

- satelitni virusi
- kružni dsDNA virusi (17-29 kb), ikozaedralna simetrija
- repliciraju se isključivo uz prisutnost virusa pomagača (gigantski virusi)

Posebnosti:

- veličina genoma, dsDNA
- inhibiraju replikaciju virusa pomagača

Virophage	Location	Host		Genome	
		Virus	Eukaryote	Size (bp)	No. of ORFs
Sputnik	A cooling tower in Paris, France	<i>Acanthamoeba polyphaga</i> mimivirus	<i>A. polyphaga</i>	18,343	21
Mavirus	Coastal waters of Texas	<i>Cafeteria roenbergensis</i> virus	Marine phagotrophic flagellate (<i>C. roenbergensis</i>)	19,063	20
OLV	Organic Lake, a hypersaline meromictic lake in Antarctica	Large DNA viruses	Prasinophytes (phototrophic algae)	26,421	26
Sputnik 2	Contact lens fluid of a patient with keratitis, France	Lentille virus	<i>A. polyphaga</i>	18,338	20
YSLV1	Yellowstone Lake	Phycodna- or mimiviruses?	Microalgae?	27,849	26
YSLV2	Yellowstone Lake	Phycodna- or mimiviruses?	Microalgae?	23,184	21
YSLV3	Yellowstone Lake	Phycodna- or mimiviruses?	Microalgae?	27,050	23
YSLV4	Yellowstone Lake	Phycodna- or mimiviruses?	Microalgae?	28,306	34
ALM	Ace Lake in Antarctica	mimiviruses?	Phagotrophic protozoan?	17,767	22

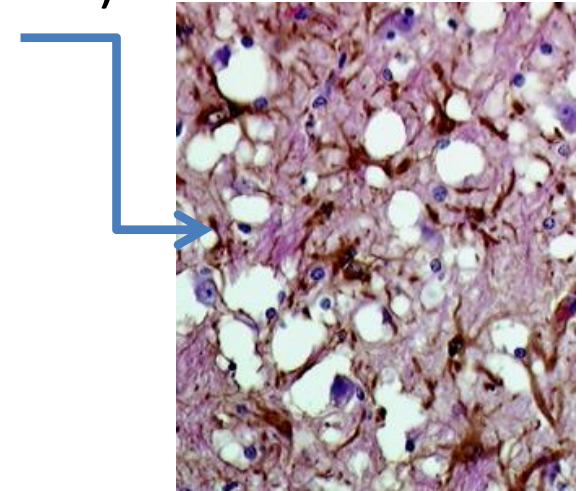
Infektivni
agensi bez
genoma???

DA

PRIONI

PRIONI – uzročnici skupine bolesti zajedničkog naziva *transmissible spongiform encephalopathies (TSEs)*

- rijetke bolesti, uvijek s fatalnim ishodom
- javljaju se u ljudi i životinja
- uzrokuju neurodegenerativne poremećaje
- oko **1%** svih TSE-a je posljedica infekcije

“spužvasti” izgled preparata inficiranog mozga

2002. - 120 ljudi oboljelo od varijante Creutzfeld-Jakobove bolesti (vCJD)

- TSE diseases of animals
  - *Bovine spongiform encephalopathy (BSE) (“mad cow disease”)*
  - *Chronic wasting disease (CWD) (deer, elk, moose)*
  - *Exotic ungulate encephalopathy (EUE) (nyala and greater kudu)*
  - *Feline spongiform encephalopathy (FSE) (domestic and great cats)*
  - *Scrapie in sheep and goats*
  - *Transmissible mink encephalopathy (TME)*
- TSE diseases of humans
  - *Creutzfeldt-Jakob disease (CJD)*
  - *Fatal familial insomnia (FFI)*
  - *Gerstmann-Sträussler syndrome (GSS)*
  - *Kuru*
  - *Variant CJD disease (vCJD)*

Pojam **PRION** - Stanley Prusiner 1982.
1997. – Nobelova nagrada za medicinu

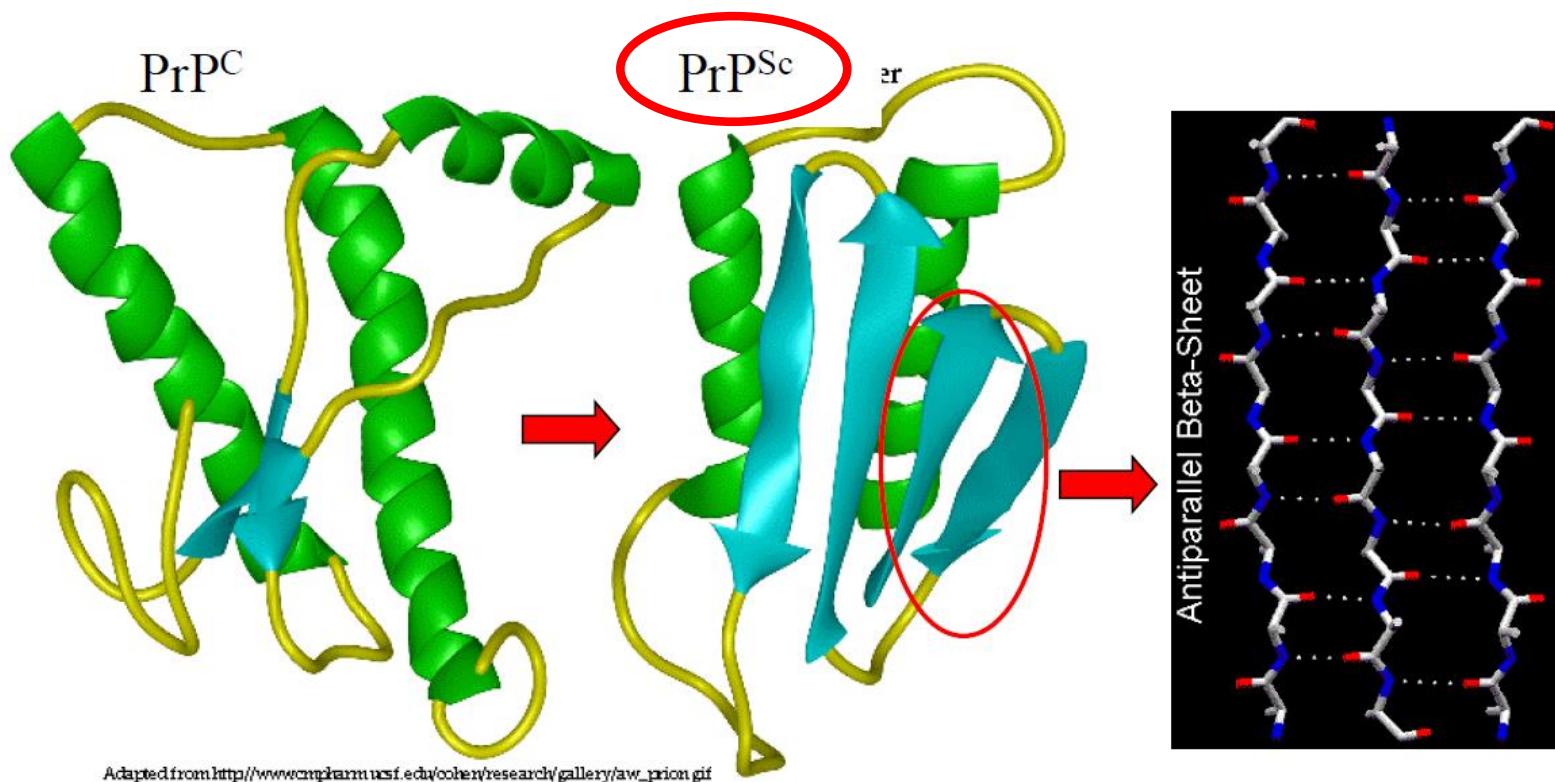

- uzročnika izolirao iz oboljelih ovaca (*scrapie*)
- u laboratorijskim uvjetima prenosiv na primata, koze i glodavce
- ne pronalazi nikakvu povezanu s bolešću (uzročnik otporan na razgradnju nukleazama)

Prion = eng. proteinaceous infectious particle.

KARAKTERISTIKE PRIONA:

Prion – konformacijski izomer normalnog staničnog proteina PrP^{C}

Miševi kojima nedostaje gen za PrP^{C} ne razvijaju bolest!

PrP^c protein (PrP – prion protein; c- cell):

- vjerojatna funkcija – adhezija stanice i zaštita od oksidativnog stresa
- 3 oblika glikozilacije
- lokalizacija – vanjska membrana više tipova stanica (osobito neurona)
- prevladava α -heliks

PrP^{sc} protein (PrP – prion protein; sc- scrapie):

- α -heliksi zamjenjuju se β -nabranim pločama
- manja osjetljivost na proteinaze
- manja topljivost u neionskim deterdžentima
- izuzetna otpornost na visoke temperature (autoklaviranje)
- izuzetna otpornost na zračenje i kemijske tretmane

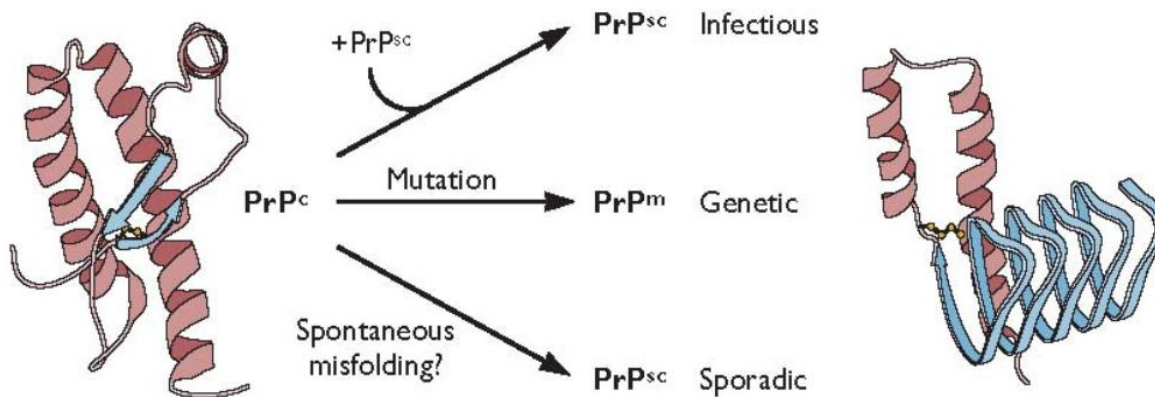
Nakon unosa u organizam, abnormalna forma proteina (prion) uzrokuje konformacijsku promjenu normalnog proteina PrP^c u patogenu formu mehanizmom koji nije potpuno razjašnjen!

PrP^{sc} protein može nastati kao posljedica infekcije, ali i spontano ili mutacijama u genu za PrP^c!

Mišji prionski protein proizveden u rekombinantnim bakterijama uzrokuje bolest nakon unosa u miša!

3 tipa TSE-a:

- infektivni TSE (unos infekta u organizam)
- obiteljski TSE (genetička predispozicija)
- sporadični TSE

Sva tri tipa TSE-a eksperimentalno su prenosivi na životinje inokulacijom inficiranog tkiva!

TSE u životinja:

Bolest scrapie

prva opisana TSE (javila se prije više od 250 godina)
zahvaća ovce i koze
vanjski simptomi posljedica češanja
smrt 4-6 tjedana nakon infekcije

Bovine spongiform encephalopathy (BSE)

zahvaća goveda, ali i druge životinje
opisana 1986.
zaraza stočnom hranom (koštano brašno)

TSE u ljudi:

Bolest "kuru"

kanibalska plemena na Novoj Gvineji
konzumacija mozga inficiranih pokojnika
inkubacija 30 godina

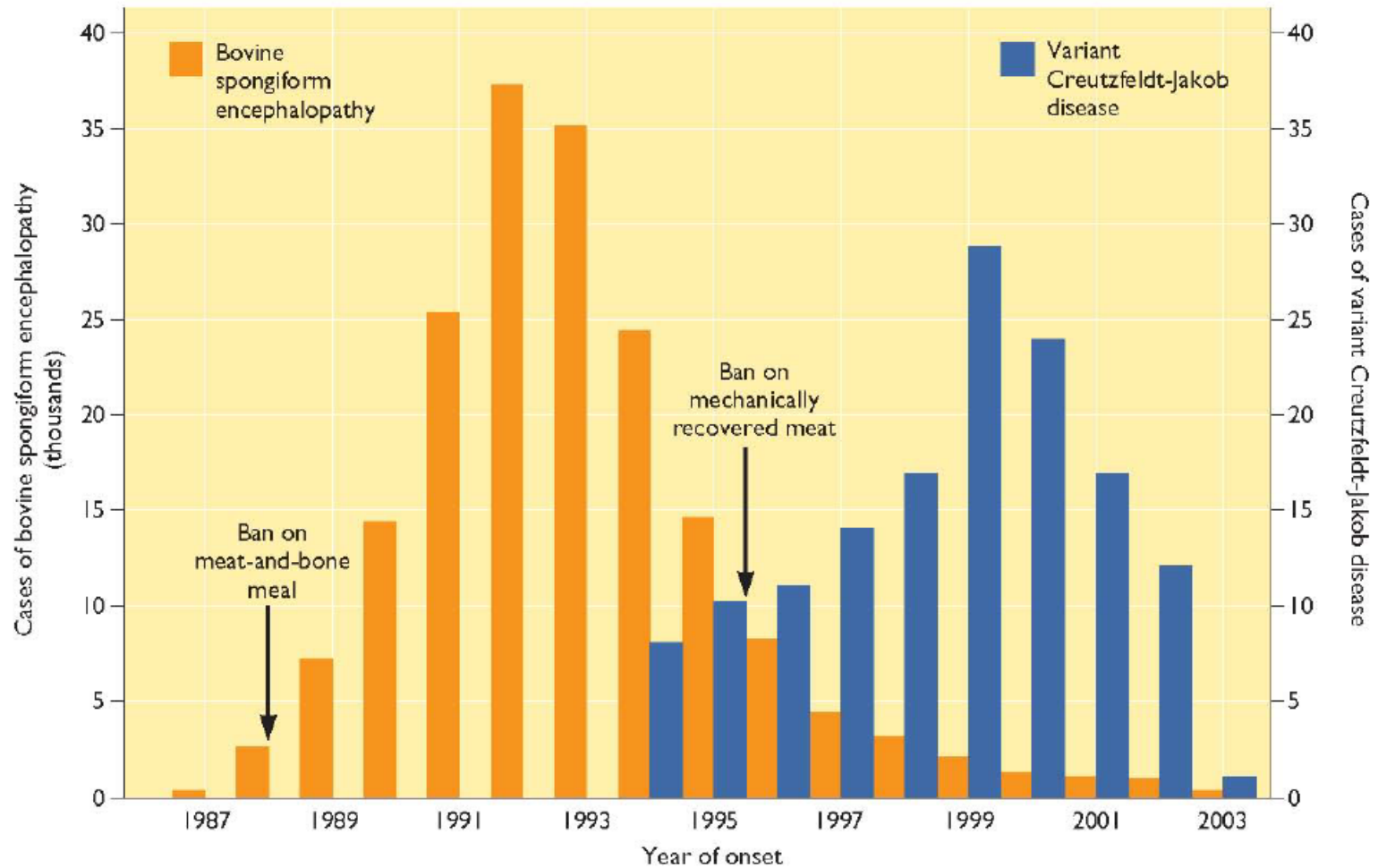
Varijanta Creutzfeldt-Jacobove bolesti (vCJD)

konzumacija mesa oboljelih goveda (BSE)
prva pojava 1995. UK
zahvaća mlađu populaciju (za razliku od klasične CJD)
kratak tijek bolesti

Obje bolesti su infektivne etiologije!

1-2 million cattle were infected with prions

Incubation time 5 yr, slaughtered 2-3 yr

TSE u ljudi:

Creutzfeldt-Jacobova bolesti(CJD)

sporadični nastanak

< 1 milijun oboljelih u svijetu

manifestira se u starosnoj dobi 50-70 godina

mogućnost prijenosa (npr. transplantacija)

Obiteljska spongiformna encefalopatija

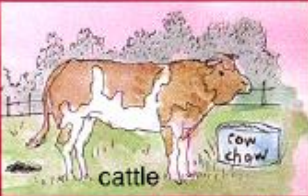
nasljedna mutacija u genu za PrP^c

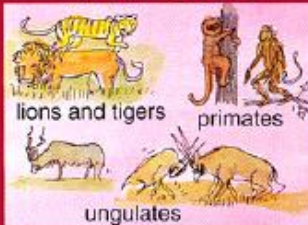
1960s
 deer and elk

 chronic wasting disease

1720

 sheep and goats
 scrapie

1980s–1990s

 other cattle
 BSE

1947

 mink
 transmissible mink encephalopathy

1986

 cattle
 bovine spongiform encephalopathy (BSE)

1980s–1990s

 lions and tigers
 primates
 ungulates
 various transmissible spongiform encephalopathies

1920

 humans
 sporadic Creutzfeldt-Jakob disease

1994

 humans
 variant Creutzfeldt-Jakob disease

1980s–1990s

 domestic cats
 feline spongiform encephalopathy

2003

 humans
 iatrogenic Creutzfeldt-Jakob disease

naturally occurring disease

artificially occurring disease